

МАКЕДОНСКИ ПРЕГЛЕДЪ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА И ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

ИЗДАВА

МАКЕДОНСКИЯТЪ НАУЧЕНЪ ИНСТИТУТЪ

ГОДИНА VIII, кн. 2.

REVUE MACÉDONIENNE

ÉDITION

DE L'INSTITUT SCIENTIFIQUE MACÉDONIEN

ANNÉE VIII, FASC. 2.

ДАРЪ

ОТЪ

МАКЕДОНСКИЯТЪ НАУЧЕНЪ
ИНСТИТУТЪ

СОФИЯ — SOFIA

ПЕЧАТНИЦА П. ГЛУШКОВЪ — IMPRIMERIE P. GLOUSCHOFF

1932

Съдържание

	Стр.
Л. Милетичъ, Прилагателни членни форми въ старобългарския езикъ	1
Кирилъ Мирчевъ, Източномакедонското и родопско „боедин“, словенско „(n)obeden“ и западно-славянско „žádný-zaden“	9
Дим. Ярановъ, Страници изъ историята на сръбско-българскитѣ взаимни отношения	23
Л. Милетичъ, Къмъ особеноститѣ на гевгелийския говоръ	51
Дим. Ярановъ, Разлогъ. Областно географско изучване	71
Кир. Мирчевъ, Приносъ къмъ словаря на неврокопското наречие	113

Рецензии и книжовни вѣсти.

Albert Geschke, Die deutsche Politik in der mazedonischen Frage bis zur türkischen Revolution von 1908 (Албертъ Гешке, Нѣмската политика по македонския въпросъ до турската революция 1908 г.). Дисертация, 1932, с. 121. — Рецензия отъ Л. Милетичъ	135
Миша Неготинац, Македонке. Народна лирика. Крушевац, 1931, 32 стр. — Рец. отъ А. Селищевъ	146
P. Skok, Beiträge zur thrakisch-illyrischen Ortsnamenkunde I. Scupi, Вегергавъ, Тагођаиов und Pulpudeva (Zeitschr. f. Ortsnamenforschung, VII. 1. München-Berlin, 1931. S. 34-55). — Рец. отъ Ст. Романски	152
К. Н. Петкановъ, Характерни черти на българина (печ. въ „Философски прегледъ“, г. II., 353-367);	
Gerhard Gesemann, Zur Charakterologie der Slaven. Der problematische Bulgare (печ. въ „Slavische Rundschau“, III, № 6, 1931, стр. 404-409);	
Gerhard Gesemann, Der parasitäre Balkaner (печ. въ „Slavische Rundschau“, V, № 1, 1933, с. 1-16. — Рец. отъ Ив. Лековъ	158
Стоян Новаковић за македонскитѣ българи. — Съобщава Д. Ярановъ	166
„Жалостна песна за българския народъ въ Охритъ и Струга и за секој българинъ“. Въ книгопечатницата одъ Никола Стефановића 1875. 4 стр. — Съобщава Л. Милетичъ	168
Три български евангелия съ гръцко писмо на долновардарско наречие. — Съобщава Л. Милетичъ	173
Tache Parahadji, Images d'ethnographie roumaine (daco-roumaine et aromaine). Tome II., 451 photographies originales, avec textes français et roumain. Bucureşti, 1930, 4 ^o , 231. — Рец. отъ Ст. Романски	177
Една интересна дописка отъ солунското село Киречкьой отъ края на миналия вѣкъ. — Съобщава А. Селищевъ	180
Д. Ивановъ, Съвременната славистика въ Чехословашко	183
Французко рѣзюме на съдържанието на книгата	193—222

Н. В. Печатна грѣшка:

На стр. 67 вмѣсто: „Батани (тепаваца)“ чети: — (тепавица)!

Жалостна песна за бългaрски народъ въ Охритъ и Струга и за секои бългaринъ. Въ Белградъ, Въ Книгопечатницата отъ Никола Стефановића 1875, 4 стр. Цена је 30 пара.

Въ библиотеката на Макед. Наученъ институтъ се получи въ даръ отъ госп. Стоянъ Симеоновъ горе посоченото, неизвестно до сега печатно издание на пѣсенъта, съчинена отъ Гр. С. Пърличевъ, въ която се описва жална раздѣла на охридчани съ последния охридски архиепископъ Арсеній (II), бившъ пелагонийски митрополитъ, управлявалъ отъ 1763 до 16 януарий 1767 г., когато цариградскиятъ патриархъ го принудилъ да подаде оставка, та сетне прекаралъ последнитѣ си дни въ Кареа (Св. Гора) въ келията на Зографския манастиръ, гдето и починалъ (вж. Ив. Снѣгаровъ, История на Охрид. Архиепископия, т. II, София, 1932, стр. 210). За това „вдигане“ на патриарха Арсеній въ Охридъ се е запазило предание, споредъ което за насилникъ се смѣта не цариградскиятъ патриархъ, а турската власть, подбуждана отъ нѣколцина охридски първенци, врагове на Арсенія. На В. Григоровичъ (въ 1845 год.) охридчани сж казвали, че Арсеній е билъ лишенъ отъ автокефалия, понеже билъ обвиненъ въ сношения съ венецианцитѣ, а споредъ други — съ руситѣ (В. Григоровичъ, Очеркъ путешествія по Европ. Турци, II. изд. стр. 103; Ив. Снѣгаровъ ц. с. 516).

За своята пѣсенъ Пърличевъ, използувалъ народното предание, погрѣшно поставя датата 1762 вмѣсто 1767 година. Пѣсенъта е станала популярна въ Охридъ и се пѣла като народна пѣсенъ. Забележително е, че Пърличевъ въ своята автобиография нищо не говори за своето авторство, а само разказва, че въ 1869 година, когато следъ женитбата си насадилъ ново лозье та били поканени на гости работницитѣ, които по народния обичай му работили даромъ, за пръвъ пжть се испѣла пѣсенъта за вдигнатия „Патрика“ (вж. Гр. С. Пърличевъ, Автобиография, печат. въ Минист. Сборникъ, кн. XI с. 398): „Тоя е първий пжть, дѣто се испѣя пѣсенъта: Хилядя и седьмъ стотинъ шестдесеть и второ лето, В' Охрида отъ Цариграда дошьль Салаоръ и пр. (цитова се цѣлата пѣсенъ). „Сълзы потекоха — казва по-нататкъ Пърличевъ — изъ очитѣ на гоститѣ, не толко отъ стойността на стиховетѣ, колкото отъ страстьтж, съ която се испѣяхж. Тая пѣсенъ ни помогнж въ искорененіето гръцизма много по-вече отъ всичкитѣ ни прѣжни подвизы“. Това е всичко, което казва самиятъ Пърличевъ за пѣсенъта, безъ да споменува, че е неинъ авторъ. Автобиографията му е датована въ Солунъ 1885 год. Въ намѣреното сега печатно издание на „Жалостна песна“, отъ което тукъ изцѣло давамъ фотографска репродукция, на първата страница на текста подъ бележка се съобщава, както е видѣтъ на факсимилето: „Изворотъ одъ песмава. Въ Охритъ је найдена една книга, коя ми покажвитѣ исторически реченото во песмава. Охритъ је хубаво место, ама како Ст(р)уга нема друга“. Отъ тѣзи редове се вижда, че самиятъ Пърличевъ е напечатилъ пѣсенъта, и то въ Бѣлградъ, гдето тогава още не така систематично зле се отнасяли къмъ нашитѣ македонци, както това става по-сетне, така че свободно е можало да мине заглавието, гдето е казано, че „Жалната песна“ е за „бългaрскиятъ народъ въ Охридъ и Струга и за секои бългaринъ“.

ЖАЛОСТНА ПЕСНА

ЗА

БЪЛГАРСКИ НАРОДЪ

ВЪ ОХРИТЪ И СТРУГА

и за

секои българиинъ

Цена је 30 пара

ВЪ БЕЛГРАТЪ

Въ Книгопечатницата одъ Нвеола Стефановића.
1875.

Хиляда и седумъ стотини, и шесетъ десетъ и фторо лето, въ Охрида отъ Цариградъ Салаоръ дошолъ Мумбаширъ.

Се преставилъ претъ Арсеня наша Патрика чеснаго, и му реколъ слово горко слово жалосно.

Царска воля је да тжргнишъ денеска въ Цариградъ, на тебе отъ фжрли гжрци големъ поплакъ је.

Собралъ Патрикъ своје стадо въ Цжрква Свети Климентова, благословъ имъ далъ последенъ, ржце саплетилъ.

Долго време липалъ старецъ въ малченије све народно, по бела брада ронилъ сжлзи горешти.

Слушайте мили чада, ясъ кѣ тжргнамъ въ Цариградъ, на мене отъ фжрли гжрци големъ поплакъ је.

Гжрчки Патрикъ кѣ ни строшилъ славна Охрицка Столица, а мене до смжрти кѣ джржитъ, въ заточеніе.¹⁾

Кѣ пратитъ владици Гжрци, лицемъ светца, сжрцемъ вжлци, кѣ ве даветъ кѣ ве стружетъ, и кѣ вжлзет до врай.

¹⁾ Изворотъ одъ песмава. Въ Охритъ је найдена една книга, која ми покажвитъ исторически реченото въ песмава. Охритъ је хубаво место, ама како Стуга нема друга.

Мегю народа ке све несогласие и раздори,
да се мразатъ синъ съ татко, и съ братъ брата.

Къе бидите сираца така било написано, елате
ми да ве гушнамъ, за последенъ пжтъ.

Къе викните до Бога, крило невъе наидите,
смирено въе наведите, глава до земя.

Църна тжга поразила, старо младо ижжи
жени сви съ ржце заплетени, сжлзи проливатъ.

Тон и гушкатъ тнѣ тжжно му целиватъ десна
ржна, и отъ ржка како отъ пзворъ, сжлзи се
леятъ

Яхналъ Патраеъ бърза конѣа, и невожно юпу
тилъ се, тоган шумевъ плачъ народенъ небо про-
цепилъ.

Умилалъ се чесни Патракъ, свалилъ шапка на-
везана погледалъ на сино небо лъуто прокалвалъ.

Ох! послушай мили Боже! хавръ никогашъ
да нематъ Станче Бей; Буяръ Лягдо; Ченко Челеби.

Милостиви Богъ послушалъ Патричка горешта
клетва, слава нхна се мена, погубилъ съ шумъ.

И сега въ кукъи нхни ткаят пжяеъ паячина,
и по пусти стрей нхни, хукатъ Хутове.

Печатаната въ 1875 година „Жалостна песна“ има и особена важност понеже тя съдържа отъ езикова страна най-близкия до първоначалния оригиналенъ текстъ на пѣсенъта, безъ съмнение съчинена на сравнително по-чисто охридско наречие, което сетне Пърличевъ постепенно е замѣнявалъ съ елементи отъ черковнославянския и отъ книжовния български езикъ. Пърличевъ разказва въ автобиографията си, че презъ пролѣтъта на 1858 година той отишелъ въ Цариградъ и тамъ се училъ „на славянскый“ у Ивана Найденовъ, а въ началото на ноемврий сжщата година се върналъ отъ Цариградъ и „незабавно“ въвелъ българския езикъ въ църквата и училищата (ц. с. 373). Следъ тоя починъ на Пърличева, който е билъ предизвикателенъ за гърцизма подвигъ, е последвало заточението му въ Дебъръ, отъ гдето се завърналъ въ Охридъ презъ януарий 1869 година; следъ едно второ тримесечно заточение въ Дебъръ той се връща въ Охридъ въ априлий и наскоро се оженва. Шестъ месеци следъ свдбата си, Пърличевъ, по поводъ веселието, както се каза по-горе, е изпѣлъ на гоститѣ си пѣсенъта за вдигането на патриката Арсений. Отъ всичко туй може да се заключи, че когато Пърличевъ е съчинявалъ своята „пѣсенъ“, не ще да е билъ още твърде повлиянъ отъ сетнешната си мания да пише на своеобразния си книжовенъ езикъ. Затова, когато въ 1875 година е напечаталъ „Жалостна песна“, езикътъ въ нея още запазва въ основата си чертитѣ на охридското наречие, съ примѣсъ на нѣколко по-древни книжовни елементи. Има и грѣшки, вмъкнали се при печатането въ Бѣлградъ, напр. малченије (j вм. i); юпутилъ се (сърбизъмъ вм. упжилъ се); фжрли гжрци вм. върли —; съ брат брата, вм. братъ съ брата; ке све вм. ке сеят; кѣ мжлзетъ до краи вм. — до кръвъ; семена вм. семе нихно. До колко после Пърличевъ си е измѣнилъ езика, между друго се вижда и отъ текста на „Жалостна песна“, както е предадена отъ самия него въ автобиографията му, гдето охридскиятъ говоръ е вече почти неузнаваемъ: у глаголитѣ въ 3. л. ед. ч. сег. вр. нѣма окончание -т, напр. строши вм. строшит, ке държи вм. ке държит, ке прати вм. кѣ пратит и др.; седъм вм. седум; дошъл, рекъл вм. дошол, рекол; дълго вм. долго; азъ ке идж вм. ясъ ке идъм; ке викнете вм. ке викните; наведете вм. наведите; ке ви давят, ке ви стриждт и ке мълзят вм. ке ве давет, ке ве стружет и ке мълзет; чърна вм. църна и др.

Преди да се напечати автобиографията на Пърличевъ (1894 г.), въпросната пѣсенъ бѣше обнародвана на 1891 г. въ Мин. Сборникъ кн. IV. въ анонимната статия „Битолско, Прѣспа и Охридско“ (отъ В. Кънчевъ), гдето на стр. 61 се казва, че Пърличевъ възъ основа на преданието за дигането на Арсения отъ Охрида, е написалъ „следната пѣсенъ, която много се пѣе въ Охридъ“. Дадениятъ отъ Кънчева текстъ на пѣсенъта още повече се отдалечава отъ първоначалния оригиналъ, понеже езикътъ е, съ малки изключения, книжовно-български. Не отколе се обнародва още веднажъ сжщата пѣсенъ въ труда на г. Ив. Снѣгаровъ (История на Охр. архиепископия и пр. стр. 516). Авторътъ казва, че смѣта за неизлишно да приведе цѣлата пѣсенъ, както той я „слушалъ въ Охридъ“. Отъ сравнението на текста ѝ съ обнародванитѣ по-преди се вижда, че и Снѣгаровъ предава пѣсенъта повече на книжовенъ български езикъ.

Л. Милетичъ.